

A Phenomenological Study of The Phenomenon of Academic Competitiveness in Gifted Schools: Explanation of Psychological Consequences and Solutions

Seyed Alireza Ghasemi¹ | Zahra Mesbah Falatoni² | Morteza Kadkhoda³ | Negin Nikbin⁴
| Minoo Miri⁵ | Seyed Mostafa Saffari⁶

1. PhD student in Educational Psychology, Department of Counseling and Educational Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. E-mail: s.alirezaghasemi@mail.um.ac.ir
2. Master's student in Educational Psychology, Department of Psychology, University of Birjand, Birjand, Iran. E-mail: zahra.mesbah.f@birjand.ac.ir
3. Master's student in educational management, Department of Educational sciences, University of Birjand, Birjand, Iran. E-mail: MortezaKadkhoda@Birjand.ac.ir
4. Master's student in Educational Psychology, Department of Psychology, University of Birjand, Birjand, Iran. E-mail: negin.nikbin@birjand.ac.ir
5. Corresponding author; Assistant Professor, Psychology Education and Counseling Department, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: m.miri@cfu.ir
6. Bachelor of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: mostafasafari14001400@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received: 10 September 2024 Received in revised form: 11 December 2024 Accepted: 21 April 2025 Published online: 22 September 2025 Keywords: academic competition, gifted schools, teenagers, Phenomenology	Students in gifted schools usually compete a lot with their peers to achieve high performance in academic fields. The high level of competition among these students has had consequences for them; therefore, the aim of the present study was to investigate the phenomenon of academic competition in gifted schools with an emphasis on explaining the psychological consequences and its solutions. The qualitative research method was phenomenological. The research field consisted of students studying in gifted high schools in Qaenat in the academic year 2023-2024, of which 18 people were selected through purposive sampling. The research tool was a semi-structured interview. The research data were analyzed using the seven-step Colizzi method. The four criteria of Guba and Lincoln were used to validate the research findings. The findings were grouped into 7 categories: motivation for competition, benefits of competition, effects of competition on mental health, effects of competition on physical health, competition and interpersonal relationships, factors affecting competition, and strategies for dealing with competition. Although competition has benefits, including increased effort and study, high levels of it have detrimental effects on learning, the quality of academic life, and the mental health of students in general; therefore, it is important and necessary for teachers and counselors to explain the concept of competition in schools.
Cite this article: Ghasemi, A., Mesbah Falatoni, Z., Kadkhoda, M., Nikbin, N., Miri, M., & Saffari, M. (2025). A Phenomenological Study of The Phenomenon of Academic Competitiveness in Gifted Schools: Explanation of Psychological Consequences and Solutions. <i>Journal of Educational Psychology Studies</i>, 22 (59), 191-218. DOI: 10.22111/JEPS.2025.49785.5814	
© The Author(s). DOI: 10.22111/JEPS.2025.49785.5814 Publisher: University of Sistan and Baluchestan	

مطالعه پدیدارشناسانه از بررسی پدیده رقابت جویی تحصیلی در مدارس تیزهوشان: تبیین

پیامدهای روانشناختی و راهکارها

سید علیرضا قاسمی^۱ | زهرا مصباح فلاطونی^۲ | مرتضی کدخد^۳ | نگین نیک‌بین^۴ | مینو میری^۵ | سید مصطفی صفاری^۶

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی مشاوره و تربیتی، دانشگاه فروسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: s.alirezaghaseemi@mail.um.ac.ir
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: zahra.mesbah.f@birjand.ac.ir
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: MortezaKadkhoda@Birjand.ac.ir
۴. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: negin.nikbin@birjand.ac.ir
۵. نویسنده مسئول؛ استادیار گروه آموزش روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: m.miri@cfu.ir
۶. دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: mostafasafari14001400@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	دانش‌آموزان مدارس تیزهوش معمولاً برای دستیابی به عملکردهای بالا در زمینه‌های تحصیلی، رقابت بسیاری با همسالان خود دارند. میزان رقابت بالای میان این دانش‌آموزان پیامدهایی را برای آنان به همراه داشته است؛ لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی پدیده رقابت‌جویی تحصیلی در مدارس تیزهوشان با تأکید بر تبیین پیامدهای روانشناختی و راهکارهای آن بود. روش پژوهش کیفی، از نوع پدیدارشناسی بود. میدان پژوهش را دانش‌آموزان محصل در دبیرستان‌های تیزهوشان متوسطه دوم شهرستان قاینات در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ تشکیل دادند که به روش نمونه‌گیری هدفمند، ۱۸ نفر انتخاب شدند. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. داده‌های پژوهش به شیوه هفت مرحله‌ای کلایزی تحلیل شدند. جهت اعتباریابی یافته‌های پژوهش از ملاک‌های چهارگانه گوبا و لینکلن استفاده شد. یافته‌های حاصل از مصاحبه با دانش‌آموزان تیزهوشان در قالب ۷ دسته شامل انگیزه رقابت، مزایای رقابت، اثرات رقابت بر سلامت روان، اثرات رقابت بر سلامت جسمی، رقابت و روابط بین فردی، عوامل مؤثر بر رقابت و راهکارهای مقابله با رقابت قرار گرفت. طبق یافته‌های پژوهش، رقابت‌جویی گرچه مزایایی ازجمله افزایش تلاش و مطالعه دارد، اما سطوح بالای آن، اثرات مخربی بر یادگیری، کیفیت زندگی تحصیلی و به‌طورکلی سلامت روان دانش‌آموزان دارد؛ لذا تبیین مفهوم رقابت در مدارس توسط معلمان و مشاوران، مهم و ضروری است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۲۰	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۹/۲۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۲/۱	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۶/۳۱	
واژگان کلیدی:	
رقابت‌جویی تحصیلی، مدارس تیزهوشان، نوجوانان، پدیدارشناسی	

استناد: قاسمی، سید علیرضا؛ مصباح فلاطونی، زهرا؛ کدخد، مرتضی؛ نیک‌بین، نگین؛ میری، مینو؛ و صفاری، سید مصطفی (۱۴۰۴). مطالعه پدیدارشناسانه از بررسی پدیده رقابت جویی تحصیلی در مدارس تیزهوشان: تبیین پیامدهای روانشناختی و راهکارها. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۲۲ (۵۹)، ۲۱۸-۱۹۱.

DOI: 10.22111/JEPS.2025.49785.5814

مقدمه

پویایی جامعه امروز، مستلزم آن است که سیستم آموزشی باید دانش‌آموزان را برای مقابله با چالش‌های آینده آماده کند و به آن‌ها مهارت‌های حل مسئله و خلاقیت را بیاموزد (آدئویه و جیموح^۱، ۲۰۲۳). برای نیل به این هدف، سیاست‌گذاران آموزشی، با شناخت نیازهای فردی دانش‌آموزان، نظام آموزشی را به‌گونه‌ای طراحی می‌کنند که زمینه‌های رشد همه‌جانبه و توانایی‌های آن‌ها را فراهم کند (خالقی ثمرین و همکاران، ۱۴۰۲) شناسایی و ارزیابی دقیق دانش‌آموزان با استعداد، گام نخست برای ارائه آموزش‌های لازم و غنی‌سازی استعدادهای آن‌ها است (علیافانی^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). در آموزش و پرورش ایران، مدارس خاص مانند مدارس تیزهوشان^۳ دانش‌آموزان را از طریق آزمون‌های ورودی با سطح دشواری بالا و در رقابت با تعداد زیادی دانش‌آموز دیگر گزینش می‌کنند (ادیب و همکاران، ۱۳۹۶).

مدارس تیزهوشان دارای محیط آموزشی متفاوتی نسبت به مدارس عادی می‌باشند و با ایجاد چالش، موجب شکوفایی توانمندی‌های شناختی دانش‌آموزان می‌شوند (ساراه^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). حضور معلمان باتجربه و دانش تخصصی بالا نقش کلیدی در پرورش استعدادهای دانش‌آموزان و هدایت آن‌ها ایفا می‌کنند (سانچزاسکوبدو^۵ و همکاران، ۲۰۲۰). مدارس تیزهوشان با ارائه برنامه‌های آموزشی متنوع و غنی، فرصتی بی‌نظیر برای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان فراهم می‌کند (گیسلون و لی^۶، ۲۰۲۳). باوجود مزایای تحصیل در مدارس تیزهوشان مطالعات مختلف نشان می‌دهند که این مدارس ممکن است چالش‌هایی برای سلامت روانی و اجتماعی دانش‌آموزان به همراه داشته باشند (دیبا واجاری و همکاران، ۱۴۰۱). دانش‌آموزان تیزهوش معمولاً با رقابت

---

¹ Adeoye & Jimoh

² Alyafani

³ Gifted schools

⁴ Sarah

⁵ Sánchez-Escobedo

⁶ Gilson & Lee

فراوان و فشار زیادی برای دستیابی به عملکردهای بالا در زمینه‌های تحصیلی مواجه هستند که می‌تواند تأثیرات منفی بر سلامت روانی و احساس موفقیت آن‌ها داشته باشد (جانگ^۱، ۲۰۲۴؛ [سوییتنو و سولیستیان^۲، ۲۰۲۴](#))

رقابت‌جویی تحصیلی^۳ یکی از ابعاد مهم رفتار تحصیلی، به تمایل افراد در جهت کسب برتری تحصیلی و دستیابی به بهترین نتایج در محیط‌های آموزشی اشاره دارد (فولوپ و همکاران، ۲۰۲۵؛ باومن و هاروی^۴، ۲۰۲۱). رقابت‌جویی به‌عنوان یک انگیزش اجتماعی تعریف شده است که در آن فرد تلاش می‌کند تا عملکرد خود را با دیگران مقایسه کرده و از آن‌ها پیشی بگیرد (گران^۵ و شاندل^۶، ۲۰۲۲). فستینگر^۶ (۱۹۵۴)، در نظریه مقایسه اجتماعی خود، رقابت را به‌عنوان یک رفتار طبیعی توصیف کرد که افراد به‌وسیله آن به دنبال بهبود توانایی‌های خود هستند. نظریه انگیزش دستیابی که توسط اتکینسون^۷ (۱۹۵۷) مطرح شده، بیان می‌کند که افراد برای دستیابی به موفقیت و پرهیز از شکست، به رقابت تحصیلی مشغول می‌شوند. همچنین پژوهش اولپاک و کارامت^۸ (۲۰۲۴) نشان داد که دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان دارای خودکارآمدی، انگیزه پیشرفت و اعتمادبه‌نفس بالاتری نسبت به دیگر مدارس هستند.

همچنین انتظارات والدین و روش‌های تربیتی آن‌ها می‌توانند به‌شدت بر نحوه درک دانش‌آموزان از رقابت و تلاش تحصیلی تأثیر بگذارند (کرسکووا^۹ و همکاران، ۲۰۲۴). نتایج پژوهش نور^{۱۰} (۲۰۲۳) نشان داد که انتظارات بالا معلمان و والدین دانش‌آموزان بااستعداد منجر به

^۱ Jung

^۲ Suyitno & Sulistiana

^۳ Academic competitiveness

^۴ Baumann & Harvey

^۵ Grant & Shandell

^۶ Festinger

^۷ Atkinson

^۸ Olpak & Karamete

^۹ Krskova

^{۱۰} Noor

اضطراب ناشی از فشار و کمال‌گرایی در دانش‌آموزان می‌شود (شی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). نتایج پژوهش ایوب و الجوقیمان^۲ (۲۰۱۶) نشان داد که رقابت بین دانش‌آموزان تیزهوش به‌طور کلی تحت تأثیر تعامل پیچیده انواع هوش، باورها در مورد هوش، عوامل هیجانی و اجتماعی، روش‌های ارزیابی، مقایسه همسالان و تأثیرات فرهنگی است. نتایج پژوهش دینگ^۳ و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که رقابت‌جویی می‌تواند انگیزه‌ی بیشتری برای یادگیری و تحقق استعدادهاى بالقوه دانش‌آموزان فراهم آورد. همچنین مطالعه میلدوانی^۴ و همکاران (۲۰۲۲) حاکی از آن بود که رقابت‌جویی می‌تواند منجر به افزایش اعتمادبه‌نفس و توانایی‌های اجتماعی آنان شود. رقابت در محیط‌های تحصیلی به‌طور قابل‌توجهی مسائل سلامت روان مانند اضطراب و افسردگی را تشدید می‌کند (اشرافی دشت ارژنه و همکاران، ۱۴۰۲). تمرکز بیش‌ازحد بر موفقیت فردی و کسب نمرات بالاتر، می‌تواند به ایجاد جو نامناسب و تضعیف روابط اجتماعی منجر شود که در آن افراد به‌جای همکاری و کمک به یکدیگر، در رقابت باهم باشند (آکیشینا^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). یافته‌های پژوهش چن و هو^۶ (۲۰۲۴) نشان داد که رقابت تحصیلی منجر به اثرات منفی بین همسالان، مانع عملکرد تحصیلی و پرورش رفتارهای غیردوستانه می‌شود.

نظر به اهمیت روزافزون قبولی در کنکور و نیز رقابت شدیدی که در مدارس تیزهوشان ایران وجود دارد، تجربه دانش‌آموزان این مدارس از رقابت، به یکی از دغدغه‌های اصلی پژوهشگران و سیاست‌گذاران تبدیل شده است. باوجود این اهمیت، مطالعات اندکی در ایران به‌صورت عمیق به بررسی تجارب زیسته دانش‌آموزان تیزهوشان از رقابت تحصیلی پرداخته‌اند. سؤالات اصلی پژوهش حاضر عبارتند از: پیامدهای مثبت رقابت‌جویی تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان مدارس

---

¹ Shi

² Ayoub & Aljughaiman

³ Ding

⁴ Mildawani

⁵ Akishina

⁶ Chen & Hu

تیزهوشان چیست؟ پیامدهای منفی رقابت‌جویی تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان چیست؟ راهکارهای غلبه بر حس رقابت‌جویی دیدگاه دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان چیست؟

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع مورد مطالعه شیوه و رویکرد پژوهش حاضر کیفی از نوع پدیدارشناسی^۱ بود. مشارکت‌کنندگان این پژوهش ۱۸ نفر از این دانش‌آموزان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند، که به شیوه نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار انتخاب شدند. مصاحبه‌های مربوطه از طریق تعیین وقت قبلی انجام گرفت. معیارهای ورود دانش‌آموزان عبارت‌اند از سکونت در شهرستان قاین، عدم ابتلا به بیماری جسمانی یا روانی خاص (بر اساس پرونده سلامت دانش‌آموز) و علاقه‌مندی به شرکت در پژوهش بود و نیز و معیارهای خروج از پژوهش شامل تشخیص قطعی یک اختلال روان‌شناختی یا انصراف از ادامه همکاری در هر نقطه از فرآیند پژوهش بود.

ابزار سنجش

ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته^۲ بود که این فرآیند تا اشباع نظری داده‌ها^۳ ادامه پیدا کرد. بدین شکل که پس از دریافت داده‌ها، نکات و کدهای تکراری چندین مرتبه در مصاحبه‌های انجام گرفته، مشاهده شدند. مدت‌زمان هر مصاحبه با هر یک از دانش‌آموزان، ۳۰ تا ۴۵ دقیقه بود. بعد از ضبط شنیداری، تمامی فایل‌های صوتی حاصل از مصاحبه‌ها، به رشته تحریر درآورده شد و به شیوه کدگذاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی^۴ (۲۰۰۲) استفاده شد. در این راهبرد، در مرحله اول یادداشت‌برداری از داده‌ها صورت پذیرفت. در مرحله دوم اظهارات و اصلاحات مرتبط با بحث

^۱ phenomenological method

^۲ Semi-structured interview

^۳ Theoretical data saturation

^۴ Colaizzi

بیرون کشیده شد. در مرحله سوم، از هریک از اظهارات یک مفهوم تدوین شده که بیانگر تفکر اساسی فرد بود، استخراج شد. مرحله چهارم، پس از بررسی چندباره خوشه‌های معنایی شکل گرفته و ارتباط آن با مقوله‌های کلی صورت گرفت. مرحله پنجم، نتایج بری توصیف جامع از پدیده تحت مطالعه به هم پیوند داده و دسته‌های کلی‌تری به وجود آمدند. مرحله ششم تقلیل سازی از یافته‌ها صورت پذیرفت؛ به‌طوری‌که توصیفات زائد، غیرقابل کاربرد و اغراق شده از ساختار کلی داده‌ها حذف گردید و در مرحله هفتم باهدف تأیید یافته‌های پژوهش، با استفاده از روش بازبینی اعضا انجام گرفت. همچنین در مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۲ استفاده شد. جهت ارزیابی نتایج پژوهش کیفی حاضر، از معیارهای گوبا و لینکلن^۱ (۱۹۸۵) استفاده شده است. گوبا و لینکلن از عنوان اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد^۲ برای ارزیابی نتایج پژوهش کیفی استفاده می‌کنند. قابلیت اعتماد به بیانی ساده، میزانی است که در آن می‌توان به یافته‌های یک تحقیق کیفی متکی بود و به نتایج آن‌ها اعتماد کرد (محمدپور، ۱۳۸۹).

یافته‌ها

در ابتدا، یافته‌های جمعیت شناختی پژوهش در جدول ۱، نشان داده شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی پژوهش حاضر

شماره مشارکت کننده	سن	جنسیت	پایه تحصیلی	رشته
۱	۱۷	دختر	یازدهم	تجربی
۲	۱۷	دختر	یازدهم	تجربی
۳	۱۵	دختر	دهم	ریاضی
۴	۱۶	دختر	دهم	انسانی
۵	۱۷	دختر	یازدهم	ریاضی
۶	۱۵	دختر	دهم	تجربی

^۱ Guba & Lincoln

^۲ Trustworthiness

تجربی	دوازدهم	دختر	۱۸	۷
ریاضی	دوازدهم	دختر	۱۸	۸
ریاضی	دهم	دختر	۱۵	۹
تجربی	یازدهم	دختر	۱۷	۱۰
انسانی	یازدهم	پسر	۱۷	۱۱
انسانی	دهم	پسر	۱۶	۱۲
تجربی	یازدهم	پسر	۱۷	۱۳
ریاضی	دوازدهم	پسر	۱۸	۱۴
تجربی	دهم	پسر	۱۶	۱۵
تجربی	یازدهم	پسر	۱۷	۱۶
انسانی	دهم	پسر	۱۵	۱۷
انسانی	دهم	پسر	۱۶	۱۸

در ادامه، یافته‌های حاصل از کدگذاری مصاحبه‌ها، ارائه شده است.

جدول ۲. کدگذاری مصاحبه‌ها و تعیین مضامین اصلی، فرعی و فراوانی تکرار

مضامین اصلی	مضامین فرعی	فراوانی
انگیزه رقابت	با یک نفر رقابت کنی تا از اون بهتر باشی - رقابت فقط برای درس نیست حتی برای استفاده از تعطیلات هم هست - رقابت باعث شده تالشمون بیشتر بشه - رقابت در درس خیلی تاثیر داره و باعث میشه بیشتر درس بخونیم - باعث شده که همه بیشتر تلاش کنند - احساس کمال طلبی باعث شده رقابت طلب باشم - دوست دارم که توی رنج بهترین‌ها باشم نه اینکه صرفاً بهترین باشم - رقابت خوبه ولی به نظرم نیاز به یک سواد داره - رقابت حس خودبرتر بینی ایجاد میکنه - دوست داشتم خودم رو بهتر از بقیه ببینم - تلاشم رو بیشتر کنم که از بقیه بهتر باشم - رقابت سالم باعث پیشرفته - بالاتر بودن از رقیبان باعث میشه اعتماد به نفسم بالاتر باشه - رقابت، برتری گرفتن از همدیگه است - من همیشه در زندگی در حال رقابتم	۱۶

- ۱۰ مزایای رقابت باعث میشه تلاشت بیشتر بشه - باعث میشه ادم تلاشش رو تا حد کمال انجام بده - رقابت یک موتور محرکه درون ادم هست - باعث میشه سطح تلاشت رو زیاد کنی و از هوش بهره بیشتری بگیری تا زمان و هیجانات رو مدیریت کنی - باعث میشه سختکوشی برات یک روال بشه - رقابت سالم باعث پیشرفت میشه - هر موقع تلاشم بیشتر شد، موفقیتم بیشتر شده - رقابت باعث میشه دانش آموزان همواره در جستجوی یادگیری بیشتر باشند تا بتوانند بهتر از دیگران عمل کنن - رقابت باعث میشه همیشه دنبال یادگیری چیزهای جدید باشم تا از بقیه جلوتر باشم - تو رقابت یاد گرفتم که چطور وقتم رو بهتر مدیریت کنم و به همه کارهام برسم
- ۱۶ اثرات رقابت بر سلامت روان رقابت باعث میشد اگر خوب درس نخونیم، عذاب وجدان بگیریم - باعث ایجاد رفتار بد رقابت طلب در من شده - باعث استرس شده - در من اضطراب ایجاد کرده - گاهی باعث شده حس ناکافی بودن داشته باشم - احساس اینکه تلاشت رو خیلی کامل نمی کنی خودم رو سرزنش می کردم - بعضی موقع ها خیلی باعث استرس و اضطراب شدیدم شده - واقعا به ادم آسیب میرسونه - حس خودبرتر بینی کاذبی ایجاد میکنه - مشغله ذهنی میسازه خصوصا توی درس شیمی و زیست که خیلی مهم هستن - خیلی به ذهن ادم آسیب میرسونه این توی درسای تخصصی مون مثل فلسفه و منطق بیشتر خودش رو نشون میده چون بچه ها همه دنبال اینن که اینجاها نمره بهتری بگیرن و جلو بیفتن - درگیری ذهنی ایجاد میکنه - اعتماد به نفس رو پایین میاره - باعث میشه عزت نفس ادم دچار مشکل بشه - باعث سرخوردگی میشه - گاهی شده بخاطر یک رقابت چند روز غذا نخوردم
- ۱۱ اثرات رقابت بر سلامت جسمی ابروها و مژه هام چند بار ریختن - چشمام خیلی درد میگیرن - باعث خستگی جسمیم میشده - یک سری اخلاق های بدی پیدا می شه اعصاب خوردی داره اعصابم یکم به هم ریخته می شه - شبها خوابم نمی بره چون دائم دارم به نمره هام و اینکه از بقیه عقب نیفتم فکر می کنم - هیچ وقت انرژی کافی ندارم و همیشه خسته ام - وقتی استرس دارم، اصلاً نمی تونم غذا بخورم - قلب و معده ام دائم درد می گیره و هیچ چیز به نظرم خوشمزه نیست
- ۱۰ رقابت و وقتی با طرفی خیلی صمیمی میشم اون حس رقابت برداشته میشه - به نظرم

- روابط بین فردی هرچی صمیمیت کمتر باشد اون حس رقابت بیشتره - از اونجا که دوست صمیمی چون که با هم بیشتر صحبت می‌کنیم اگر توی این موارد باشد تو هم ناخودآگاه به اون سمت‌ها کشیده می‌شی - رقابت با دوست صمیمیم، تنها به خواستن من نیست یک چیز ناخودآگاهه - بعضی وقت‌ها شده که من رو به تمسخر می‌گیرند ولی با من رقابت می‌کنند - خیلی از این رقابت‌ها باعث شده که خیلی از دوستی‌ها به هم بخوره - چون که همه با هم در حال رقابتند بر روی دوستی‌ها و بقیه موارد اثر می‌گذاره - باعث میشه با دوست صمیمیت به مشکل بربخوری - توی خانواده رقابت خوب نیست
- ۱۱ عوامل موثر بر رقابت برای یک صدم هم با هم رقابت داریم - در خانواده پیش میاد مثلاً میگوین که نگاه فلانی نمره‌اش از تو بیشتر شد اینطوری شد تو هم باید دفعه بعد تلاشت رو بیشتر کنی و مثل اون بشی و در کنکور و امتحانات نهایی موفق باشی - وقتی تلاش بقیه رو می‌بینم که بیشتر از منه یک حس رقابت در من شکل می‌گیره - وقت‌هایی که رتبه می‌رفت روی شاگرد دوم و سوم، دوست داشتم که تلاشم رو بیشتر کنم تا برسم - وقتی معلم‌ها به نمره‌های بالا خیلی اهمیت میدن، حس می‌کنم باید بیشتر تلاش کنم تا از بقیه عقب نیفتم - مدرسه‌مون چون تیزهوشانه، یه جوهریه که همه دارن برای بهترین بودن تلاش می‌کنن و همین جو باعث میشه منم وارد رقابت بشم مثلاً بچه‌ها کتاب‌های تستی زیادی رو کامل کردن و من هنوز اولین کتابم رو انجام میدم - اگه نمره‌هام پایین بیاد، ممکنه بقیه فکر کنن من خوب درس نمی‌خونم، این باعث میشه بیشتر تلاش کنم که بهترین باشم - دوستام هم خیلی رقابتی هستن، وقتی اونا تلاش می‌کنن، منم ناخودآگاه تلاشمو بیشتر می‌کنم تا ازشون عقب نیفتم
- ۱۵ راهکارهای مقابله با رقابت الان هدفم اینه که مثلاً من درس رو بفهمم تا بخوام بخاطرش رقابت کنم - راجبش صحبت نمی‌کنم که مثلاً من با فلانی رقابت دارم یا فلانی داره این کارها را می‌کنه چرا من این کارها را نمی‌کنم - فعلاً چون سال یازدهمیم احساس می‌کنم که جو رقابتی آروم‌تره - خودم ادم رقابتی نیستم - سعی میکنم تو رفتار، رقابتی بودن رو نشون ندم - فهمیدم که نمی‌تونم توی همه دروس بهترین باشم، پس به جای رقابت روی درس‌هایی که بهشون علاقه دارم تمرکز می‌کنم - سعی

می‌کنم روی خودم و پیشرفت شخصی تمرکز کنم، نه اینکه با بقیه مقایسه بشم - هدف‌های کوچیک‌تری برای خودم می‌دارم تا نیازی به رقابت با بقیه نداشته باشم و فقط روی خودم تمرکز کنم - سعی می‌کنم کمتر با اون دسته از دوستانم که خیلی رقابتی هستن وقت بگذرونم تا استرس نگیرم - بیشتر تمرکز می‌کنم که نقاط قوتم رو بشناسم و بپذیرم که ضعف‌هام هم بخشی از من هستن، اینطوری حس رقابتی کمتری دارم - به جای رقابت با همکلاسی‌هام، سعی می‌کنم باهاشون همکاری کنم - سعی می‌کنم بیشتر روی سلامت روان و جسمم کار کنم، اینطوری استرس رقابت کمتر میشه - با خانواده‌ام صحبت کردم و ازشون خواستم که کمتر روی نمره و رقابت با بقیه تمرکز کنن

طبق جدول فوق، تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه با این دانش‌آموزان در قالب ۷ دسته شامل انگیزه رقابت، مزایای رقابت، اثرات رقابت بر سلامت روان، اثرات رقابت بر سلامت جسمی، رقابت و روابط بین فردی، عوامل مؤثر بر رقابت و راهکارهای مقابله با رقابت دسته‌بندی شد. در ادامه، ضمن پاسخ به سوالات اصلی پژوهش، برای هریک از مضامین اصلی، نمونه مصاحبه ارائه می‌شود:

سؤال اول پژوهش: پیامدهای مثبت رقابت جویی تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان چیست؟

بسیاری از دانش‌آموزان رقابت و رقابت جویی را مثبت ارزیابی نموده و پیامدهای مثبت آن را طبق تجربه‌شان به شرح زیر بیان نمودند:

انگیزه رقابت

شرکت‌کننده شماره ۱: مثلاً اگر از بعد درسی خواسته باشیم بررسی کنیم مثلاً اگر فردی نمره هامون بینیم که خیلی به هم نزدیکه و اون حسه میاد که اگر من یکم بیشتر تلاش کنم قطعاً از اون بهتر خواهم بود. اون حس رقابت خیلی بیشتر میشه تا من بیشتر تلاش کنم که ازش بزنم جلو یعنی وقتی که رقابت خیلی نزدیکه تلاش هم بیشتر میشه. یجورایی مثل یه انگیزست برامون. شرکت‌کننده

شماره ۳: به خاطر اون احساس کمال طلبی که همیشه در درون من هست به خاطر اون دوست داشتم که نفر اول بشم. دوست دارم که توی رنج بهترین‌ها باشم نه اینکه صرفاً بهترین باشم. شرکت‌کننده.

مزایای رقابت

شرکت‌کننده شماره ۷: رقابت باعث میشه که تلاشت خیلی بیشتر بشه و همین بیشتر شدن تلاش به نظرم باعث میشه تو نتایج بهتری بگیری. شرکت‌کننده شماره ۹: به‌شخصه میتونم بگم رقابت مثل یک موتور محرکه درونم عمل میکنه. هرزمانی که روشن میشه، تلاشم چندین برابر میشه.

برای تحلیل داده‌های مرتبط با پیامدهای مثبت رقابت‌جویی تحصیلی، ابتدا متن مصاحبه‌ها به دقت مطالعه و بخش‌های مرتبط با این موضوع یادداشت‌برداری شد. سپس، اظهارات مهمی مانند "رقابت باعث می‌شود سخت‌کوشی برات یک عادت شود" استخراج گردید. از این اظهارات، مفاهیمی اساسی مانند "رقابت به‌عنوان محرک انگیزشی" تدوین شد. مفاهیم مشابه در خوشه‌های معنایی دسته‌بندی شدند، مانند خوشه‌های "انگیزه رقابت"، "مزایای رقابت" و "رقابت و کمال‌طلبی". سپس توصیف جامعی از پدیده رقابت‌جویی تحصیلی ارائه شد که رقابت را به‌عنوان محرکی برای انگیزه، سخت‌کوشی و کمال‌طلبی مثبت معرفی می‌کرد. در ادامه، برای تقلیل داده‌ها، توصیفات اضافی و غیرکاربردی حذف و نتایج نهایی در قالبی مختصر و قابل‌فهم ارائه شد. در نهایت، یافته‌ها برای تأیید به مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد که آن‌ها صحت و جامعیت تحلیل را تأیید کردند. این فرآیند به‌طور دقیق پیامدهای مثبت رقابت‌جویی را توصیف و تبیین کرد.

سؤال دوم پژوهش: پیامدهای منفی و عوارض رقابت‌جویی تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان

مدارس تیزهوشان چیست؟

با وجود بیان تجربیات دانش‌آموزان از کارکردهای مثبت حس رقابت، بیشتر دانش‌آموزان رقابت‌جویی در مدرسه را عاملی منفی برشمرده و عواقب متعددی را برای آن گزارش کرده‌اند:

اثرات رقابت بر سلامت روان

شرکت‌کننده شماره ۱۸: خیلی استرس گرفتم از اینکه مثلاً احساس ناکافی بودن و احساس اینکه تلاشت رو خیلی کامل نمیکنی خودم رو سرزنش میکردم. شرکت‌کننده شماره ۱۱: تاثیر گذاشته و بعضی موقع‌ها خیلی باعث استرس و اضطراب شدیدم شده ولی من سعی کردم که باهاش کنار بیام که من توی یک همچین جوی ام و باید باهاش کنار بیام و یکجایی هم فکر کردم که باید جزو بهترین‌ها باشم و اینکه بهترین نباشم چون واقعاً به آدم آسیب میرسونه.

اثرات رقابت بر سلامت جسمی

شرکت‌کننده شماره ۱۶: هرزمانی که رقابت شدت میگیره، ابرو هام و مژه هام میریزن؛ میفهمم بخاطر رقابته چون استرس بهم وارد میشه. شرکت‌کننده شماره ۵: بخاطر رقابت، مجبورم بیشتر تلاش کنم و درس بخونم؛ چشمم همینجوری ضعیف هستن و اون موقع خیلی درد میگیرن و اذیتم میکنن. شرکت‌کننده شماره ۱۵: رقابت هرزمانی که به اوج خودش میرسه، احساس میکنم جسمم دیگ یاری نمیده و زیاد خسته میشم.

رقابت و روابط بین فردی

شرکت‌کننده شماره ۳: چون توی کلاس من مثلاً من چون همیشه پای تخته و ریاضی حل میکنم چون ریاضی رو هم زیاد دوست دارم میبینم که همه بچه‌ها دوست دارن که مثل من سوال حل کنند بعضی وقت‌ها شده که من رو به تمسخر می‌گیرند ولی با من رقابت می‌کنند. شرکت‌کننده شماره ۱۲: خیلی رقابت سنگینه؛ ما حتی برای یک صدم هم با هم رقابت میکنیم خیلی از این رقابت‌ها باعث شده که خیلی از دوستی‌ها به هم بخوره و بگیریم که نه اینجوری نیست و من دارم برای یک صدم هم با تو رقابت میکنم. به نظرم هم نتیجه خوب داره هم نتیجه بد داره اما نتیجه

بدش توی کلاسمون خیلی به ذهن میاد؛ چون که همه با هم در حال رقابتند بر روی دوستی‌ها و بقیه موارد اثر میگذاره. شرکت‌کننده شماره ۶: امسال که نه ولی سال گذشته که نمره‌ام از یکی بیشتر میشد ممکن بود این حس در یکی شکل بگیره که نگا این از من بیشتر شد و اینها... خودشون را با من مقایسه میکردند.

عوامل مؤثر بر رقابت

شرکت‌کننده شماره ۱: یکی از دلایلی که تو رقابتمون تاثیر میزاره، این فشار خانواده است که مجبور میکنن بخاطر این و اون، بیشتر درس بخونیم. شرکت‌کننده شماره ۲: همین که با همسالام مقایسه میشم، یک فشار رو بهم وارد میکنه، همین فشار باعث میشه بیشتر در رقابت قرار بگیرم.

لازم به ذکر است ابتدا تمامی متن‌های مصاحبه‌ها به دقت مطالعه شده و اظهارات مرتبط با اثرات منفی، مانند "خیلی استرس گرفتم" یادداشت‌برداری شد. در گام دوم، اظهارات مهمی که به پیامدهای منفی سلامت روان، سلامت جسمی، و روابط بین‌فردی اشاره داشتند، استخراج شدند. سپس مفاهیم کلیدی مانند "تأثیر منفی رقابت بر دوستی‌ها" تدوین شدند. در مرحله چهارم، مفاهیم مشابه در خوشه‌های معنایی دسته‌بندی شدند؛ به‌طور مثال، خوشه‌های "اثرات رقابت بر سلامت جسمی" و "تأثیر رقابت بر روابط بین‌فردی". این خوشه‌ها در مرحله پنجم در قالب توصیفی جامع به هم پیوند داده شدند تا نشان‌دهنده عوارض گسترده رقابت، از جمله افزایش اضطراب، کاهش عزت‌نفس، مشکلات جسمی و اختلال در روابط اجتماعی باشد. در گام ششم، داده‌های غیرمرتبط یا اغراق‌آمیز حذف شدند و تأکید بر مضامین اصلی قرار گرفت. در نهایت، یافته‌ها برای تأیید نهایی به مشارکت‌کنندگان ارائه شد و صحت آن‌ها، به‌ویژه تأثیر رقابت بر استرس و تخریب روابط، توسط دانش‌آموزان تأیید گردید.

سؤال سوم پژوهش: راهکارهای غلبه بر حس رقابت‌جویی دیدگاه دانش‌آموزان مدارس

تیزهوشان چیست؟

در پاسخ به آخرین سوال پژوهش نیز باید اظهار داشت، دانش‌آموزان راهکارهای بسیاری را در راستای کاهش پیامدها و عواقب رقابت‌جویی شدید در تحصیل گزارش کرده‌اند که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

راهکارهای مقابله با رقابت

شرکت‌کننده شماره ۹: از یه جایی به بعد برای آرامش خودمون، مجبور بودیم این رقابت رو بین خودمون حداقل پنهون کنیم. این کار باعث میشد تا حداقل یکم از لحاظ روحی کمتر بهم بریزیم. شرکت‌کننده شماره ۴: برای کاهش فشار روی خودمون، مجبوریم حداقل بعضی وقتا بیخیال رقابت بشیم.

برای تحلیل داده‌های مربوط به راهکارهای مقابله با حس رقابت‌جویی، در مرحله نخست متن مصاحبه‌ها مطالعه و بخش‌هایی مانند "رقابت را پنهان کنیم" یادداشت‌برداری شدند. در گام دوم، اظهارات مهمی که به استراتژی‌های کاهش فشار رقابتی اشاره داشتند، استخراج شدند؛ به‌طور مثال: "من سعی می‌کنم نشان ندهم رقابتی هستم." سپس مفاهیمی "بی‌تفاوتی نسبت به رقابت برای کاهش فشار" و "نشان ندادن رقابت در رفتار" تدوین شدند. در مرحله چهارم، این مفاهیم در خوشه‌های معنایی دسته‌بندی شدند، مانند "پنهان‌سازی رقابت" و "کاهش فشار روانی رقابت". در مرحله پنجم، یافته‌ها در قالب یک توصیف کلی به هم پیوند داده شدند که نشان می‌داد دانش‌آموزان برای مقابله با پیامدهای منفی رقابت، از روش‌هایی مانند کاهش اهمیت رقابت در رفتار خود و توجه به آرامش روانی استفاده می‌کنند. در گام ششم، داده‌های غیرکاربردی حذف شدند و تنها مضامین اصلی باقی ماند. در نهایت، یافته‌ها برای تأیید نهایی به مشارکت‌کنندگان ارائه شد و آنان صحت رویکردهای استخراج‌شده را تأیید کردند، به‌ویژه روش‌های پنهان‌سازی رقابت برای حفظ روابط و کاهش استرس. همانطور که بیان شد، جهت اعتباریابی داده‌های پژوهش، از ملاک‌های چهارگانه گوبا و لینکلن استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه می‌شود.

جدول ۳. اعتباریابی داده‌های پژوهش بر حسب ملاک‌های چهارگانه گوبا و لینکلن

ملاک	توضیحات
اعتبار	برای افزایش اعتبار داده‌ها، فرآیند جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته و بازتاب دقیق تجربه زیسته دانش‌آموزان انجام شد. به عنوان نمونه، مضامینی نظیر «تأثیر رقابت بر سلامت روان» و «راهکارهای مقابله با رقابت» با تأیید مجدد از مشارکت‌کنندگان بازبینی شد؛ همچنین، تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط دو کدگذار مستقل انجام شد که هر یک از مضامین را بررسی و توافق کردند.
قابلیت انتقال	برای تسهیل انتقال نتایج به سایر زمینه‌ها، توصیف دقیق زمینه تحقیق، از جمله ویژگی‌های دانش‌آموزان تیزهوش، شرایط رقابتی مدارس و تأثیر آن بر ابعاد مختلف زندگی ارائه شد. همچنین نقل‌قول‌های مستقیم از مشارکت‌کنندگان، مانند "برای یک صدم هم با هم رقابت داریم"، به خوانندگان امکان می‌دهد که یافته‌ها را با بافت‌های مشابه مقایسه کنند و از آن‌ها بهره بگیرند.
قابلیت اعتماد	ثبات و قابلیت اطمینان داده‌ها از طریق ثبت دقیق فرآیند تحقیق، از جمله طراحی پرسش‌ها، مراحل کدگذاری، و شیوه تحلیل مضامین تضمین شد. داده‌ها در جدول به تفکیک مضامین اصلی و فرعی مانند «انگیزه رقابت» و «اثرات رقابت بر سلامت جسمی» آورده شده است که این شفافیت، امکان بازتکرار پژوهش را برای محققان دیگر فراهم می‌کند.
تأییدپذیری	برای کاهش سوگیری و تأییدپذیری داده‌ها، تمامی مراحل تحقیق، شامل کدگذاری و استخراج مضامین، به دقت مستندسازی شده و دسترسی به متن مصاحبه‌ها و کدهای اولیه برای سایر محققان فراهم است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، باهدف بررسی پدیده رقابت‌جویی تحصیلی در مدارس تیزهوشان و پیامدهای روان‌شناختی آن بر اساس تجربه زیسته دانش‌آموزان دختر مدارس تیزهوشان انجام شد. تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه با این دانش‌آموزان در قالب ۷ دسته شامل انگیزه رقابت، مزایای رقابت، اثرات رقابت بر سلامت روان، اثرات رقابت بر سلامت جسمی، رقابت و روابط بین فردی،

عوامل مؤثر بر رقابت و راهکارهای مقابله با رقابت دسته‌بندی شد. در ادامه هریک از این یافته‌ها، به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

نخستین یافته پژوهش نشان داد یکی از علل گرایش به رقابت و ایجاد جو رقابت در مدارس تیزهوشان، انگیزه رقابت بود که با نتایج پژوهش‌های خداداد و الزبیدی^۱ (۲۰۲۱)، شی و همکاران (۲۰۲۱) و نور (۲۰۲۳)، همسویی دارد بدین معنا که انگیزه رقابت در میان دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان به عنوان یک نیروی محرکه قوی در عملکرد تحصیلی و زندگی آن‌ها نقش اساسی ایفا می‌کند. پژوهش‌های همسوی خداداد و الزبیدی (۲۰۲۱) و شی و همکاران (۲۰۲۱)، نشان می‌دهند که این رقابت به طور چشمگیری فراتر از صرف درس و نمرات است و به جنبه‌های مختلف زندگی دانش‌آموزان از جمله استفاده از تعطیلات نیز تسری یافته است. رقابت به عنوان عاملی که باعث تلاش بیشتر دانش‌آموزان می‌شود، نه تنها در بهبود یادگیری، بلکه در تقویت ویژگی‌هایی مانند کمال‌طلبی و تمایل به برتری نسبت به دیگران نقش دارد. بسیاری از دانش‌آموزان اظهار داشتند که رقابت سالم می‌تواند به پیشرفت منجر شود، اما این احساس می‌تواند در مواردی به ایجاد حس خودبرتری بینی نیز دامن بزند. رقابت برای آنان فرصتی است تا اعتماد به نفس خود را افزایش دهند و به هدف‌های بلندپروازانه‌تری دست یابند. درواقع طبق کدهای باز مصاحبه‌ها، مشاهده تلاش و پیشرفت دیگران و دریافت بازخوردهای مثبت دیگر دانش‌آموزان از معلم، مدرسه، والدین و دوستانشان، سبب ایجاد انگیزه برای رقابت و تلاش شد؛ می‌توان گفت انگیزه رقابت به عنوان یک عامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی و رشد شخصیتی در دانش‌آموزان تیزهوش تأثیرگذار است و هم‌زمان می‌تواند جنبه‌های مثبت و منفی داشته باشد.

دومین یافته پژوهش، ناظر به مزایای رقابت در تحصیل در میان دانش‌آموزان بود. در واقع بسیاری از دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان معتقد بودند که رقابت می‌تواند جنبه‌های مثبت فراوانی

^۱ Khudadat & Al-Zubaidi

نیز داشته باشد که زمینه رشد و بهبود عملکرد تحصیلی را فراهم می‌آورد. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش ون‌نولاند و همکاران (۲۰۱۵) و ریتز^۱ (۲۰۱۷) همسویی دارد. این همسویی بدین معناست که پژوهش‌های مشابه مذکور نیز معتقدند که رقابت در میان دانش‌آموزان مدارس خاص از جمله تیزهوشان که دانش‌آموزان را بر اساس توانمندی‌های بالای ذهنی گلچین می‌کنند، دارای مزایای قابل توجهی است که به رشد تحصیلی و فردی آن‌ها کمک می‌کند. طبق پژوهش‌های ون‌نولاند و همکاران (۲۰۱۵) و ریتز (۲۰۱۷) که همسو با کدهای استخراج‌شده است، رقابت به‌عنوان یک محرک قوی باعث افزایش تلاش و سخت‌کوشی در دانش‌آموزان می‌شود و آن‌ها را تشویق می‌کند تا در حد کمال پیش بروند. این انگیزه رقابتی نه تنها باعث بهبود عملکرد تحصیلی، بلکه باعث افزایش به‌کارگیری هوش و مدیریت زمان بهتر نیز می‌شود که طبق مقولات مستخرج، دانش‌آموزان در این راستا بیان داشتند که رقابت باعث می‌شود تا برنامه‌ریزی بهتری برای موفقیت داشته باشند و ضمن مدیریت بهتر زمان، از توانمندی‌های ذهنی خود برای برنامه‌ریزی، طبقه‌بندی دروس و مدیریت هیجانات منفی شان کمک بگیرند. دانش‌آموزان با حضور در فضای رقابتی به یادگیری مهارت‌های جدید علاقه‌مند می‌شوند و به دنبال رشد شخصی و برتری نسبت به دیگران هستند. این رقابت سالم، مسیر پیشرفت را برای آن‌ها هموار کرده و باعث شده است که در برابر شکست‌ها نیز انعطاف‌پذیر باشند و از آن‌ها درس بگیرند چرا که بیان داشتند رقابت سالم آنان با دوستانشان که باهم درس می‌خوانند، سبب شد تا تلاش شان را معطوف به نتیجه آزمون نکنند و رقابت شان به جای آزمون و نتیجه آن، متمرکز بر فرآیند مطالعه و مرور مطالب باشد.

دیگر یافته پژوهش، به بررسی اثرات رقابت‌جویی تحصیلی بر سلامت روان از دیدگاه دانش‌آموزان پرداخت و نشان داد رقابت شدید در تحصیل اثرات قابل توجهی بر سلامت روان

---

¹ Reitz

دانش‌آموزان دارد. این یافته پژوهش نیز با تحقیقات وو و ژانگ^۱ (۲۰۲۳) و پینهیرو و پالکینین^۲ (۲۰۲۳) همسویی دارد. این همسویی بدین معناست که رقابت تحصیلی در میان دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان تأثیرات قابل توجهی بر سلامت روان آن‌ها دارد. بر اساس کدهای استخراج‌شده، رقابت می‌تواند به بروز عذاب وجدان، اضطراب و استرس شدید منجر شود که پژوهش‌های همسوی وو و ژانگ (۲۰۲۳) و پینهیرو و پالکینین (۲۰۲۳) نیز نشان دادند این فشار رقابتی باعث شده است که دانش‌آموزان احساس ناکافی بودن و خودسرزنی را تجربه کنند که در مواردی حتی به کاهش اعتماد به نفس و عزت نفس منجر شود. از طرفی دیگر نیز، رقابت می‌تواند باعث ایجاد رفتارهای رقابت‌طلبانه منفی، مشغله ذهنی و درگیری‌های ذهنی گردد که سلامت روان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. دانش‌آموزان گزارش کردند که رقابت شدید به ویژه در درس‌های تعیین‌کننده مانند شیمی، زیست‌شناسی، ریاضی و فلسفه و منطق که دروس تخصصی هستند، سبب شده است تا ترس از شکست در آزمون این دروس موجبات عدم آرامش و در نتیجه افت سطح سلامت روان را به دنبال داشته باشد. همچنین، این فشار رقابتی در بعضی از موارد به شدت آسیب‌زا بوده و باعث ایجاد حس خودپرتر بینی کاذب و سرخوردگی می‌شود. در برخی مواقع، این استرس به حدی افزایش یافته که دانش‌آموزان از فعالیت‌های روزمره خود مانند غذا خوردن نیز غافل شده‌اند. در نتیجه تحمل این فشار زیاد، اعتماد به نفس، عزت نفس و نیز امید به موفقیت تحصیلی (به‌خصوص در دروس تخصصی که رقابت در آن‌ها بارز است) کاهش یافته و شرایط تحصیل برای دانش‌آموزان، ناامن شده و سبب افت کیفیت سلامت روانشان شده است.

چهارمین یافته پژوهش، به بررسی اثرات رقابت جویی تحصیلی بر سلامت جسمی دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان پرداخت. تحلیل مصاحبه‌های به‌عمل‌آمده نشان داد در بسیاری از مواقع، شدت

---

¹ Wu & Zhang

² Pinheiro & Pulkkinen

رقابت و عوارض ناشی از آن از حد معمول فراتر رفته و بر جسم و بدن دانش‌آموزان تأثیرات مخربی می‌گذارد. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش‌های رضائی اترآباد و همکاران (۱۴۰۰) و پنهپرو و پالکینین (۲۰۲۳) همسویی دارد؛ این همسویی بدین معناست که رقابت شدید می‌تواند منجر به مشکلات متعددی از جمله دردهای جسمی، خستگی مفرط، و اختلالات خواب شود. طبق کدهای پژوهش، دانش‌آموزان گزارش کرده‌اند که تحت فشار رقابتی، دچار دردهای چشمی و معده، اختلالات خواب و کاهش اشتها می‌شوند. این کدها مبین آن بود که این فشار می‌تواند موجب علائمی چون افزایش ضربان قلب، فشارخون بالا، و لرزش دست گردد. همچنین، استرس ناشی از رقابت بر سلامت جسمی دانش‌آموزان تأثیر گذاشته و می‌تواند به بروز مشکلاتی مانند ریزش مو، خستگی دائمی، و تغییرات در عادات غذایی منجر شود. به‌طور کلی، رقابت تحصیلی به‌ویژه در مدارس تیزهوشان، نه‌تنها سلامت روانی بلکه سلامت جسمی دانش‌آموزان را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد و نیاز به توجه و تدابیر مناسب برای مدیریت این فشارها و حفظ سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

دیگر یافته پژوهش رقابت و روابط بین فردی را مورد توجه قرار داد. پژوهش‌های رضائی اترآباد و همکاران (۱۴۰۱) و خورادو-کاسترو^۱ و همکاران (۲۰۲۳) همسویی داشت. در واقع این همسویی یعنی پژوهش‌های مشابه مذکور نیز معتقدند بسیاری از علل و در عین حال، پیامدهای رقابت‌جویی تحصیلی به روابط بین فردی مرتبط است. طبق پژوهش همسوی خورادو-کاسترو و همکاران (۲۰۲۳) می‌توان اینگونه تبیین نمود که رقابت تحصیلی در میان دانش‌آموزان مدارس دانش‌آموزان خاص مانند تیزهوشان در ایران، تأثیرات قابل توجهی بر روابط بین فردی آنها دارد. بر اساس کدهای استخراج‌شده (مانند تمسخر نمرات یکدیگر، گرفته شدن جای صمیمیت و رفاقت سازنده توسط رقابت افراطی، حسادت میان دانش‌آموزان و حساس شدن والدین با

^۱ Jurado-Castro

فرزندشان و دیگر دانش‌آموزان)، وجود رقابت شدید می‌تواند به کاهش صمیمیت و تضعیف روابط دوستی منجر شود. هنگامی که دانش‌آموزان با یکدیگر صمیمی می‌شوند، حس رقابت به طور ناخودآگاه کاهش می‌یابد، در حالی که رقابت بیشتر در روابط کم‌صمیمی و سطحی نمایان می‌شود. این رقابت نه تنها بر روابط دوستانه بلکه بر روابط خانوادگی نیز تأثیر منفی می‌گذارد و می‌تواند منجر به بروز حسادت و تمسخر در میان اعضای گروه شود. دانش‌آموزان گزارش کرده‌اند که رقابت‌های تحصیلی گاهی اوقات به تمسخر دیگران منجر شده و باعث ایجاد اختلافات و تنش‌ها در روابط صمیمی و خانوادگی می‌شود. این فشار رقابتی می‌تواند موجب به هم خوردن دوستی‌ها و ایجاد حس حسادت در ذهن دانش‌آموزان شود. به طور کلی، رقابت تحصیلی در مدارس تیزهوشان می‌تواند به تضعیف روابط بین فردی و بروز مشکلات اجتماعی منجر شود، که نیاز به مدیریت مناسب و توجه به ابعاد اجتماعی و عاطفی این رقابت‌ها را ضروری می‌سازد.

یافته بعدی پژوهش، عوامل موثر بر رقابت‌جویی تحصیلی را مورد بررسی قرار می‌دهد و حاکی از آن است که دسته متنوعی از عوامل بر ایجاد و گسترش رقابت‌جویی تحصیلی در میان دانش‌آموزان مؤثرند. تحقیقات نور و همکاران (۲۰۲۳) و شی و همکاران (۲۰۲۱) با این یافته پژوهش همخوانی داشتند. بدین معنا که هرکدام از این پژوهش‌ها، جنبه‌های متعددی از عوامل موثر بر رقابت‌جویی تحصیلی گسترده را مورد بررسی قرار داده‌اند. در پژوهش نور و همکاران (۲۰۲۳) این عوامل موثر از دیدگاه والدین و معلمان، افزایش فشار خانواده برای پذیرش در رشته دانشگاهی خوب و پیشی گرفتن از دوستان صمیمی و حفظ آبرو با کسب رتبه برتر کلاسی و مدرسه‌ای قلمداد شدند. این یافته پژوهش مبین آن است که در مدارس تیزهوشان، عوامل متعددی تأثیرگذار بر رقابت جویی تحصیلی وجود دارند. طبق کدهای استخراج شده (مقایسه شدن توسط والدین با دانش‌آموزان قوی‌تر و فشار برای موفقیت در کنکور و آزمون‌ها نهایی) و تحلیل کیفی، اولین عامل فراگیری رقابت از طریق خانواده است؛ مثلاً فرد در خانواده خود، بر

اساس نمره‌های دیگران، به تلاش بیشتری تحریک می‌شود. دومین عامل، تحریک به رقابت از طریق مشاهده تلاش‌های دیگران است (کدهایی مانند کسب رتبه برتر توسط دیگران در آزمون‌های تستی ماهانه و کلاسی، شب‌بیداری‌های فراوان هم‌کلاسی‌ها و حل و تکمیل بسیاری از کتاب‌های تستی)، به‌طوری که مشاهده تلاش بقیه در فرد احساس رقابتی ایجاد می‌کند. سومین عامل، تحریک به رقابت از طریق اهمیت دادن مدرسه به نمرات بالا است؛ به گونه‌ای که این تحریک باعث می‌شود که فرد احساس کند باید بیشتر تلاش کند تا از دیگران عقب نماند. چهارمین عامل، جو رقابتی مدرسه تیزهوشان است که همگان به دنبال بهترین بودن هستند و این جو باعث می‌شود که فرد وارد رقابت شود. پنجمین عامل، احساس اجتماعی شخص است؛ به‌طوری که اگر فرد نمرات پایینی داشته باشد، ممکن است دیگران فکر کنند که او کمتر درس می‌خواند، و این احساس اجتماعی باعث می‌شود که فرد تلاش بیشتری برای بهبود نمرات خود انجام دهد. ششمین عامل، تحریک به رقابت از طریق دوستان است؛ به‌طوری که اگر دوستان فرد رقابتی باشند، فرد نیز بدون آنکه خودش این را متوجه شود، تلاش خود را برای جلوگیری از ماندن عقب بیشتر می‌کند. هفتمین عامل، تشویق‌ها به فرد از سوی معلمان و دیگران است؛ به گونه‌ای که تشویق‌ها موجب می‌شود که فرد انگیزه بیشتری برای رقابت داشته باشد و از این تشویق‌ها به عنوان یک منبع تحریک به رقابت، بار دیگر استفاده کند.

نهایتاً آخرین یافته پژوهش راهکارهای مقابله با رقابت‌جویی تحصیلی را مورد بررسی قرار می‌دهد. مرور پژوهش‌های انجام گرفته نشان داد پژوهش همسو و ناهمسوئی با این یافته وجود ندارد. تحلیل داده‌های پژوهش حاکی از آن بود که در عین وجود رقابت در میان دانش‌آموزان، عوامل و راهکارهایی بودند که به باور دانش‌آموزان توانسته بودند و یا می‌توانند رقابت‌جویی تحصیلی را کنترل نمایند. بر اساس یافته‌های پژوهش، راهکارهای مقابله با رقابت‌جویی تحصیلی در مدارس تیزهوشان شامل چندین استراتژی کلیدی است که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا به

طور مؤثر با فشارهای رقابتی کنار بیایند. نخستین استراتژی، تمرکز بر یادگیری عمیق و فهمیدن مطالب است تا انگیزه رقابت به جای تمرکز بر برتری نسبت به دیگران تقویت شود. تمرکز بر یادگیری عمیق به جای رقابت نمره‌ای، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا انگیزه درونی برای یادگیری و علاقه‌مندی به موضوعات درسی را تقویت کنند، که خود می‌تواند درک و یادگیری پایدارتر را به دنبال داشته باشد. این نوع یادگیری خودمختار باعث می‌شود که دانش‌آموزان به دلیل علاقه شخصی به دروس بپردازند و از یادگیری به عنوان فرآیندی برای رشد استفاده کنند. دومین استراتژی، پذیرش این واقعیت است که نمی‌توان در همه دروس بهترین بود؛ بنابراین، به جای تلاش برای رقابت در تمامی زمینه‌ها، بر روی دروس مورد علاقه تمرکز می‌کنند. دانش‌آموزانی که تمرکز خود را بر درس‌هایی که به آن‌ها علاقه دارند قرار می‌دهند، می‌توانند با رضایت بیشتری به یادگیری بپردازند و احساس موفقیت بیشتری را تجربه کنند. این رویکرد، با توجه به نظریه خودتعیین‌گری، نیازهای درونی فرد را برای کسب شایستگی و رضایت شخصی تقویت می‌کند و از استرس رقابتی می‌کاهد. سومین راهکار، تمرکز بر پیشرفت شخصی و هدف‌گذاری‌های کوچک است که به جای مقایسه با دیگران، موجب بهبود خود و کاهش احساس رقابت می‌شود. تمرکز بر اهداف فردی و کوچک‌تر به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که بدون احساس نیاز به رقابت با دیگران، خود را پیشرفت دهند و به صورت پیوسته دستاوردهای خود را ارزیابی کنند. این نوع هدف‌گذاری به ایجاد انگیزه درونی کمک کرده و حس موفقیت را تقویت می‌کند، که در عین حال سطح اضطراب ناشی از رقابت را کاهش می‌دهد. چهارمین استراتژی، کاهش تعامل با دوستان بسیار رقابتی است که می‌تواند به کاهش استرس و فشارهای رقابتی کمک کند. همچنین، دانش‌آموزان به شناسایی و پذیرش نقاط قوت و ضعف خود پرداخته و به جای تمرکز بر رقابت، بر همکاری با همکلاسی‌ها و دریافت کمک از آن‌ها تأکید می‌کنند. پنجمین استراتژی شامل توجه به سلامت روان و جسم است؛ به این ترتیب که فعالیت‌های ورزشی و زمان‌های استراحت به

کاهش استرس و اضطراب رقابت کمک می‌کند. پرداختن به فعالیت‌های جسمانی و ایجاد زمان‌های استراحت به کاهش استرس و اضطراب کمک می‌کند و بهبود عملکرد شناختی دانش‌آموزان را تسهیل می‌کند. از نظر علمی، فعالیت بدنی با ترشح اندورفین، به کاهش اضطراب کمک می‌کند و ایجاد وقفه‌های استراحت باعث بهبود تمرکز و کارایی می‌شود. ششمین راهکار، برقراری ارتباط با خانواده و درخواست از آن‌ها برای کاهش تمرکز بر نمرات و رقابت با دیگران است، که موجب کاهش فشار روانی بر دانش‌آموزان می‌شود. در نهایت، به جای غرق شدن در احساسات رقابتی، دانش‌آموزان سعی می‌کنند هرگونه کاهش نمره را به عنوان یک تجربه آموزشی بپذیرند و از آن درس بگیرند. با استفاده از این استراتژی‌ها، دانش‌آموزان می‌توانند به نحو مؤثری با فشارهای رقابتی در محیط‌های تحصیلی تیزهوشان مواجه شده و به ارتقاء عملکرد تحصیلی و روانی خود بپردازند.

از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش می‌توان به متمرکز شدن جامعه پژوهش به شهرستان قاینات و دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه مدارس تیزهوشان و کمبود منابع پژوهشی در حوزه رقابت‌جویی تحصیلی در ایران اشاره نمود که البته این عامل خود بر بدیع بودن پژوهش حاضر تأکید داشت و نقطه قوت پژوهش حاضر محسوب می‌شود. بر همین اساس پیشنهاد می‌گردد تعمیم‌یافته‌های پژوهش با احتیاط انجام پذیرد. همچنین پیشنهاد می‌گردد تا در تحقیقات آتی، از آنجایی که ایران کشوری چندفرهنگی است، مدارس تیزهوشان سایر شهرهای ایران و نیز دوره اول متوسطه نیز مورد بررسی قرار گیرند تا تعمیم‌یافته‌ها با قدرت بیشتری انجام پذیرد. دیگر پیشنهاد پژوهش، برگزاری دوره‌های آموزش خانواده مدارس تیزهوشان با هدف آگاه‌سازی والدین از عواقب رقابت‌جویی تحصیلی و جلوگیری از دامن زدن و تشدید این موضوع در خانواده است. بنابر یافته‌های پژوهش، آموزش راهکارهای مقابله با رقابت‌جویی تحصیلی در میان دانش‌آموزان

تیزهوشان در دروس فرعی مانند تفکر و سبک زندگی و آموزش مهارت‌های زندگی و نیز توسط مشاوران و روانشناسان مدرسه و آموزشگاه، مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

منابع

- ادیب، یوسف؛ فتحی آذر، اسکند و قره آغاجی، سعید (۱۳۹۹). ادراک و تجربه مادران دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی داوطلب شرکت در آزمون مدارس استعدادهای درخشان. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۴(۱)، ۵۱-۶۱. <https://doi.org/10.22070/tlr.2020.2503>
- اشرافی دشت ارژنه، فاطمه؛ دهقانی، یوسف؛ السادات حسینی، فریده (۱۴۰۲). مدل‌یابی ترس از شکست بر اساس خودانتقادگری، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ادراک شایستگی با میانجی‌گری اضطراب رقابتی در دانش‌آموزان. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۲۰(۵۰)، ۱۹-۱. <https://doi.org/10.22111/jeps.2023.41871.4989>
- خالقی ثمرین، عادل؛ احدی، حسن؛ اصغرنژاد فرید، علی اصغر؛ صرامی فروشانی، غلامرضا و رحمانیان، مهدیه (۱۴۰۲). مقایسه اثربخشی آموزش مبتنی بر روان‌شناسی مثبت‌گرا با آموزش مبتنی بر روش شناختی-رفتاری بر تاب‌آوری دانش‌آموزان مدارس استعدادهای درخشان. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۲۰(۵۲)، ۱۸-۳۳. <https://doi.org/10.22111/jeps.2024.45187.5351>
- دیبا واجاری، طلعت؛ خمیس آبادی، مرجان و دهقان دار، محمد (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی مدارس تیزهوشان با توجه به مولفه‌های (روانی، اجتماعی و عملکردی) از نظر کارشناسان و دبیران مدارس استان البرز. *دوماهنامه علمی - پژوهشی ره یافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۳(۲)، ۱۶۶-۱۷۹. <https://doi.org/10.30495/jedu.2022.27482.5493>
- رضایی راد، مجتبی و ساداتی مطلق، سیده لیلا (۱۳۹۶). مقایسه انگیزه پیشرفت، اعتماد به نفس، احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس دولتی، نمونه‌دولتی، هوشمند و تیزهوشان. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۵۵(۱۴)، ۶۷-۷۴. <https://sanad.iau.ir/Journal/jsre/Article/898545>
- محمدپور، احمد (۱۳۸۹). ارزیابی کیفیت در تحقیق کیفی: اصول و راهبردهای اعتباریابی و تعمیم‌پذیری. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۷(۴۸)، ۱۰۷-۷۳. <https://doi.org/10.22054/qjss.2010.874>
- Adeoye, M. A., & Jimoh, H. A. (2023). Problem-solving skills among 21st-century learners toward creativity and innovation ideas. *Thinking Skills and Creativity Journal*, 6(1), 52-58. <https://doi.org/10.23887/tscj.v6i1.62708>
- Akishina, E. M., Olesina, E. P., & Mazanov, A. I. (2022). Influence of competitive activity on the development of self-realization among

- adolescents. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 11(2), 927-935. <http://doi.org/10.11591/ijere.v11i2.22361>
- Alyafai, S. S., Marni, N., & Al-Douri, W. M. J. (2024). The Evaluation of Gifted Students A Systematic Literature Review (SLR). *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 13(1), 114-127. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARPED/v13-i1/18773>
- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological review*, 64(6), 359. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0043445>
- Ayoub, A. E. A., & Aljughaiman, A. M. (2016). A predictive structural model for gifted students' performance: A study based on intelligence and its implicit theories. *Learning and Individual Differences*, 51, 11-18. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.08.018>
- Baumann, C., & Harvey, M. (2021). What is unique about high performing students? Exploring personality, motivation and competitiveness. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46(8), 1314-1326. <https://doi.org/10.1080/02602938.2020.1870930>
- Chen, S., & Hu, Z. (2024). How competition shapes peer effects: Evidence from a university in China. *Review of Economics and Statistics*, 1-27. https://doi.org/10.1162/rest_a_01471
- Ding, Z., Liu, R. D., Ding, Y., Yang, X., Hong, W., & Li, H. (2022). The Concurrent and Longitudinal Relations Between Competitive Classroom Climate and Learning Motivation Among Chinese Adolescent Students: The Mediating Roles of Social Comparisons. *Psychology Research and Behavior Management*, 15, 1209-1219. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S364803>
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human relations*, 7(2), 117-140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Fülöp, M., Varga, B. A., & Sebestyén, N. (2025). Competitive and non-competitive school climate and students' well-being. *Learning and Instruction*, 95, 102036. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2024.102036>
- Gilson, C. M., & Lee, L. E. (2023). Cultivating a learning environment to support diverse gifted students. *Gifted Child Today*, 46(4), 235-249. <https://doi.org/10.1177/10762175231186454>
- Grant, A. M., & Shandell, M. S. (2022). Social motivation at work: The organizational psychology of effort for, against, and with others. *Annual review of psychology*, 73(1), 301-326. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-060321-033406>

- Jung, K. S. (2024). The relations of social competence and mental well-being by perception of giftedness in gifted students. *High Ability Studies*, 1-28. <https://doi.org/10.1080/13598139.2023.2300415>
- Jurado-Castro, J. M., Vargas-Molina, S., Gómez-Urquiza, J. L., & Benítez-Porres, J. (2023). Effectiveness of real-time classroom interactive competition on academic performance: a systematic review and meta-analysis. *PeerJ Computer Science*, 9, e1310. <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.1310>
- Khudadad, H. F., & Al-Zubaidi, R. A. J. (2021). Academic competition anxiety and its relationship to social support among distinguished students. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(7), 56-64. <https://www.tojqi.net/index.php/journal/article/view/6475>
- Krskova, H., Baumann, C., & Breyer, Y. A. (2024). Shaping individual competitiveness: The role of discipline, parental expectations, and participation in extracurricular activities. *Heliyon*, 10(10). 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e31042>
- Mildawani, M. T. S., Murti, T. R., Maryatmi, A. S., & Abraham, J. (2022). A psychological model of competitive behavior: social comparison as a mediator of the critical thinking, self-efficacy, and adaptation ability prediction among college students. *Heliyon*, 8(12). 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e12205>
- Noor, B. (2023). Pressure and perfectionism: a phenomenological study on parents' and teachers' perceptions of the challenges faced by gifted and talented students in self-contained classes. *Frontiers in Education*, 8, 1-9. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1225623>
- Olpak, T., & Karamete, A. (2024). The Relationship Between Gifted Students' Self-Efficacy Perceptions of Computational Thinking Skills and Information Technologies Self-Efficacy Perceptions. *Ncett ieey iii tim kkk ll tssi eeekttnnik nnn ee Mtt ttt ik Eii timi Deiii si*, 18(1), 148-174. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.1378877>
- Pinheiro, R., & Pulkkinen, K. (2023). Collaborating for competition?: Unpacking ambiguities and paradoxes across the academic profession. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 27(1), 53-73. <https://doi.org/10.58235/sjpa.v27i1.11206>
- Reitz, T. (2017). Academic hierarchies in neo-feudal capitalism: how status competition processes trust and facilitates the appropriation of knowledge. *Higher education*, 73, 871-886. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0115-3>
- Sánchez-Escobedo, P. A., Valdés-Cuervo, A. A., Contreras-Olivera, G. A., García-Vázquez, F. I., & Durón-Ramos, M. F. (2020). Mexican teachers'

- knowledge about gifted children: Relation to teacher teaching experience and training. *Sustainability*, 12(11), 1-9. <https://doi.org/10.3390/su12114474>
- Sarah, B., Busolo, H., & Jerop, C. (2024). Didactic Approaches of Teaching and Classroom Environment Influence on Academic Performance: A Perception of Gifted Students in Secondary Schools in Uasin Gishu County, Kenya. *British Journal of Education*, 12(7), 1-23. <http://dx.doi.org/10.37745/bje.2013/vol12n7123>
- Shi, X., Kavussanu, M., Cooke, A., McIntyre, D., & Ring, C. (2021). I'm worth more than you! Effects of reward interdependence on performance, cohesion, emotion and effort during team competition. *Psychology of Sport and Exercise*, 55, 101953. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2021.101953>
- Suyitno, S., & Sulistiana, D. (2024). Gifted students: Analysis among psychological problems, social, and emotional well-being. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(5), 1302-1310. <https://orcid.org/0000-0002-7568-0659>
- Van Nuland, S. E., Roach, V. A., Wilson, T. D., & Belliveau, D. J. (2015). Head-to-head: The role of academic competition in undergraduate anatomical education. *Anatomical sciences education*, 8(5), 404-412. <https://doi.org/10.1002/ase.1498>
- Wu, Y., & Zhang, F. (2023). The health cost of attending higher-achievement schools: Peer effects on adolescents' academic performance and mental health. In *The Frontier of Education Reform and Development in China: Articles from Educational Research* (pp. 211-240). Singapore: Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-6355-1_12